

Suomen **nnik*-loppuisia terminatiiveja

Matti Pääkkönen

**nnik*-suffiksilla johdettu terminatiivi on itämerensuomalaisissa kielissä produktiivi kaasus vain virossa, jossa suffiksi esiintyy geminaatta-*n:n* lyhen-
nyttyä ja -*k:n* kadottua yleisimmin *ni*-asuisena: *seni* (murt. *señni*), *maani*,
metsani, *lepikuni*; Kaakkois-Viron Võrun murteessa -*k:n* paikalla on laryngaali-
klusiili, esim. *võni*? (Kask, Eesti keele ajalooline grammatika I s. 88, 109).
Muissa ims. kielissä tämä lokaalisuuskategoria ilmaistaan joko muilla sijoilla,
esim. illatiivilla (sm. *aamusta iltaan* = vir. *hommikust õhtuni*; *kello neljään* =
kuni kello neljani), tai erilaisilla analyyttisillä konstruktiolla (sm. *pienestä*
pitäen, *täyttää säkki suuta myöten*, *siitä saakka*, aun. *sissah* 'siihen saakka, asti,
kundes', vatj. *mahässä* 'maahan asti' jne.; ks. Alvre, Keel ja Kirjandus 1971,
1972 ja 1974; Alhoniemi, Rakenteita s. 188—206. Varsinaisen terminatiivisen
sijapäätteen avulla muodostettuina erikoisuuksina on näissä kielissä tavalli-
simmin vain muutama pronominikantainen muoto, kuten suomen *sinne*,
kunne(s), *sini(s)* — *kuni(s)* sekä karjalan ja vepsän *sini* 'siihen asti' ja *kuni*
'kundes, niin kauan kuin, siihen asti kun' tms. (ks. Mägiste, Verba docent
s. 114—134; Oinas, SUST 123 s. 139—180). Suomen kielessä, erityisesti van-
hassa kirjasuomessa ja paikoin murteissa, näyttää tällaisia jäänteisiä **nnik*-
suffiksilla muodostettuja terminatiiveja olevan kuitenkin huomattavasti
kuvattua enemmän. Vanhan kirjasuomen muotoja ovat eri yhteyksissä
lukuisimmin esitelleet Arvid Genetz (Suomen partikkelimuodot s. 63) ja
Marti Rapola (Koll. kiel. s. 96, Vir. 1935 s. 349, SKH I s. 230), suomen
murteista taas — useimmat alaviitteissä — Martti Airila (ToM s. 217) ja
Pertti Virtaranta (LYSMÄH s. 168, 707).

Oulun seudun murretta tutkiessani olen kiinnittänyt huomiotani varsin
monimuotoisten terminatiivien esiintymiseen juuri pohjoisissa murteissamme.
Näiden kartoittamiseksi laadin v. 1959 Sanastajaan kyselyn (n:ossa 77,
Mielenkiintoisia sanoja LXV: 1988), joka myöhemmin julkaistiin myös
lukuisissa paikallisissa ja maakunnallisissa sanomalehdissä sellaisilla alueilla,
joilta terminatiivitietoja oli tullut. Kyselyn tuotos oli melko hyvä — kiitos
niihin aikoihin vedetyn Sananuotan. Koska valtaosa suomen **nnik*-termina-
tiiveista on joko jo unohdettuja tai erittäin harvinaisia reliktejä, lienee pai-

kallaan esitellä keskeiset osat haltuuni kertyneestä materiaalista. Mikäli lähdettä ei ole mainittu, esimerkki on omista muistiinpanoistani. Kunkin sana-artikkelin alussa olevan hakusanamuodon olen sanakirjamaisesti normaalistanut oletettua lähtömuotoa vastaavaksi.

1. *alkinni*^x t. *ilkinni*^x esiintyy Erkki Tiesmaan Pellostä muistiin merkitsemässä fraasiparissa (*Alapertti meni sauhnaan*) *alkini alasti* ~ *ilkini alasti* (1960, SMS). Heikki Paunonen on kirjannut muodon Kolarista (1967): *alkini alästti tälä ei jumälal lanqä päälä, s_{om} mennü alkini alasti ulds*. Äänteellisesti muodot ovat odotettavia Tornion murteen kannalta: $nm > n$ jälkitaivuisissa, ja *-k edustuu loppukahdennuksena vain silloin, kun seuraava sana alkaa klusiililla tai s:llä.

2. *jonni*^x. Arvi Jännes esittää tutkielmansa »Jälkileikkuuta Agricolan kielestä» lopussa luettelon sanoista, jotka hänen mielestään ansaitsevat erityistä huomiota. Tässä luettelossa esiintyy myös muoto *jonni* 'niin kauvan kuin, koska' (Vir. 1886 s. 173), jonka Jännes on tavannut kaksi kertaa Agricolan teksteissä. Myöhemmin, teoksessaan »Suomen partikkelimuodot», hän käsittelee tätä tarkemmin: »c) Joskus on latiivin päätteän merkitys *terminatiivinen*, esim. — — *ionni* l. *jonni* (Agr.) niin kauvan kuin, koska» (s. 62—63). Jänneksen esittämä merkitys 'niin kauvan kuin' on aivan selvä ensimmäisessä tapauksessa: »Sentedhen ionni me tesse matkasa olema» (Agr. I s. 465, Rucouskiria Bibliasta s. 178). Toinen esimerkki on Uudesta Testamentista, jonka Hebrealaiskirjeen 3. luvun 15. jae (Agr. II s. 635) alkaa Agricolan suomentamana sanoilla »ionni se sanotan». Jännes esittää tämän *jonni*-muodon merkitykseksi 'koska' ilmeisesti oman Raamatun mukaisesti, sillä jo vuoden 1642 Raamatussa tämä kohta on asussa »Cosca sanotan». Konjunktio *koska* toistuu sitten kaikissa Raamatun ja Uuden testamentin painoksissa vuoteen 1938 saakka; tällöin vahvistetussa uusimmassa käännöksessä sen paikalle on vaihdettu *kun*. Agricolan *jonni* osoittautuu selvästi terminatiiviseksi ja mielestäni varsin hyvin valituksi, kun sitä verrataan »greekain, latinan, saksain ja ruotsin kirjoihin»: ruotsalaisessa Raamatussa on tällä paikalla vanhastaan *emedan*, saksalaisessa *indem*, Vulgata-käännöksessä *dum* sekä kreikkalaisessa lähteessä prepositiorakenne, joka merkitsee 'niin kauan kuin'. Huomattakoon vielä vironnos »nii kaua kui».

Seuraava *jonni*-muodon esiintymä on Gananderilla: »anna se [lääke] niinkauwan kichua, alinomaisen liikuttamisen eli hämmäntämisen alla, jonni se kowaxi paatuu» (Tauti-Kirja s. 30, 1788, VKS). Nykyiseksi vastineeksi tälle sopisi parhaiten *kunnes*; käyttötapa on muuten paljolti samanlainen kuin Agricolalla. Gananderin sanakirjassa on hakusanan *jo vel joki vel joka vel joku* 12. kohdassa (nuncupativus) varsin kiintoisa esimerkki: *on hän jonnik joutawa* = 'fäfang, nullius frugis l. utilitatis'. *jonni* esiintyy myös erillisinä

hakusanana, jonka Ganander on leimannut adjektiiviksi; merkityksen selityksenä on 'oduglig, intet wärd, futillis' ja esimerkkinä sama konneksio kuin edellä: *ne on jonni joutawia loruja* = 'helt odugliga slag dängor, viles ?naria'. Varsin kummalliselta vaikuttaa saman hakusanan toinen merkitysryhmä: 'nägon, aliqvis, pro joku'; *jos jonni hywä ihminen olis nähnyt* = 'om nägon god människa blifwit wahrse'. Vielä on sana-artikkelissa *joutawa* esimerkikilause »*Ilman jonni joutawata* = 'gement odugligt'». Sanakirjassa on siis moneenkin kertaan esillä konneksio *jonni(k) joutawa*, mutta siitä näyttää jääneen pois Tauti-Kirjassa luontevassa lauseyhteydessä esiintyvä tyyppi.

Renvallin leksikossa on sana-artikkeli *jonnek* l. *jonnekin jonneka* al. *jonnik* l. *jonnak* pro *johonkin* l. *johonkukun* 'aliquorsum de loco, dum, donec de tempore; irgend wohin, bis' sekä toinen artikkeli *jonni* pro *joksikin* e. c. *jonni joutawat* 'aliquatenus otiosi, it. al. pro *jokin* e. c. *jos jonni ihminen* 'si vel aliquis'. Uutuutena tässä on siis lokaalis-temporaalinen *jonnik*, muut tapaukset on esittänyt jo Ganander.

Lönnrot näyttää arvelevan, että näissä muodoissa kuvastuisi *kin*-jälkiliitteen savolaistyyppinen edustus (s. v. *joki*): *jonni* l. *jonnik* (dial.) 'nägorledes, i nägon mätto' (*joksiki*); *jonki* l. *jonkin* l. *jonnin* l. *jonni joutawa* 'oduglig, temmeligen l. ganska onyttig' (*joksiki joutawa*). Sana-artikkelissa *jonni* hän toistaa tuon merkillisen, ilmeisesti Gananderilta periytyvän esimerkin *jos jonni ihminen* = 'om nägon helst'.

Nyky-suomessa *jonninjoutawa*-sanan alkuosa tunnutaan myös yhdistettävän *jokin*-pronominin savolaistyyppiseen genetiiviin: Nyky-suomen sanakirja mainitsee *jonninjoutavan* rinnakkaisasuksi *jonkinjoutavan*, ja Lauri Hakulisen alkusointufraasien luettelossa on *jonkin*- (tai: *jonnin*-) *joutawa* (SKRK s. 394). SMS:n kokoelmien mukaan kuitenkin *jonninjoutawa*, *jonnijoutawa*, *jonnijoutawa*, *jonnikka-joutawa* tms. esiintyy melko tasaisesti sekä itä- että länsimurteiden puolella. Lienee mahdotonta kuvitella *kin*-jälkiliitteestä esiintyvän savolaisia heikkoasteisia variantteja esim. Vesilahdella tai Kiikoisissa sen enempää kuin Oulussakaan. Ilmeisesti tässä alkusointufraasissa on säilynyt *jo*-pronomini-vartalosta muodostettu vanha terminatiivi, kuten Rapola on jo aiemmin ohimennen huomauttanut (Vir. 1938 s. 110). Tähdennettäköön vielä sitä, että muutkin itämurteiden harvinaiset terminatiivit ovat nimenomaan pronomini-vartaloisia. *Jonninjoutawa* on kirjattu myös Vienasta: *ei tässä ruweta* — — *jonnij joutawoa jankuttamah* (Kontokki, KKS).

3. *juuruni** 'juurta myöten' on varsin harvinainen muoto. Vanhasta kirjasuomesta on vain kaksi tietoa, jotka molemmat ovat peräisin hämäläisen Hartikka Speitzin suomennoksista: »*machta ne armottomat Officerarit aiwa jurenni ja Christillisestä ajachdella*» (Sota-art. 1642, VKS) | »*cuin ensin Hamari Sepän wirgan, oikein eli jwrenni olis idze oppinuet*» (Vuorityö-

asetukset 1643, VKS). Suomen murteissa muoto näyttää olevan käytössä vain Hailuodossa. Samuli Paulaharju kertoo, että Luodon papin lampaiden merkinä oli »korvat juurunni poikki» (Kuvauksia Hailuodosta s. 63). Lauri Hakuliselle ovat luotolaiset selittäneet, että *juurunni* on niitettävä muutenkin kovin lyhytvartinen heinä (1948, SMS). Samanasuisena on muodon saareissa kirjannut myös Pertti Virtaranta (LYSMÄH s. 168), mutta itse olen Hailuodossa kuullut kahden erinomaisen kielenoppaan käyttävän *n*-loppuista asua *jūrunnin* (< Eemeli Kniivilä, s. 1886 ja Väinö Ruonala, s. 1893). — Agricolan lauseesta »Mine tadhon heite iurinin poishaki» (Agr. III s. 537, VKS) ei käy selville, onko kyseessä terminatiivi vai komitatiivi.

4. *kaikenni*^x 'kokonaan, täysin, aivan' -terminatiivista ei nykykielessä ole mitään jälkiä. Vanhassa kirjasuomessa sitä näyttävät erityisesti suosineen Agricola ja Ljungo Tuomaanpoika: »wan ei hen ole caikeni ilman hedhelmete» (Suomen kielen muistomerkkejä I s. 104, VKS) | »Sille emme me caikeni tyynti coole synniste» (Agr. II s. 432, VKS) | »Ette Inhimisen Loondo ombi nin caikeni turmeltu» (Agr. III s. 44, VKS) | »caikeni coconainen ia teusi» (Agr. III s. 605; Jännes, Vir. 1886) | »ios sine caikeni tadhoh hoorintedhä» (Agr. III s. 613) || »mutta kesä hallalta caikenni turmelthin» (MI s. 3) | »eli on se caikenni autiona» (MI s. 107) | »ehkä he eij caikenni hänen tauaratans tiedhä» (KI s. 16) | »mutta olkan nijstä caikenni eroitettu» (KI s. 79) | »Joca mics quin tahto näistä iootauista tynnyrillä mydä hänen pitä ne caikenni sprunthin sadhen täyttämän» (KI s. 87) | »andakan siltä caiken hahden palkan vlos, nin quin hän caikenni olis ansaittu» (KI s. 102). — Huomattakoon, että Agricolalla on poikkeuksetta näissä muodoissa yksinäis-*n*, Ljungolla taas geminaatta.

5. *kunni*^x. Pronominivartaloista terminatiivisuffiksilla muodostettuja merkitykseltään latiivisia tai terminatiivisia adverbjeja *kunne(s)*, *sinne(s)*, *kuni(s)*, *sini(s)*, *mini*, *minne*, *tuonne*, *täni* ja *tänne* ovat käsitelleet Ahlqvist (Suomen kielen rakennus s. 99), Jännes (Suomen partikkelimuodot s. 62—63, 161), Ojanusu (Itämerensuomalaisten kielten pronominioppia s. 136—139), (Kettunen (AASF B 98,2 s. 7—8), Mägiste (Verba docent s. 115) ja Hakulinen (SKRK s. 187). Useimmat näistä adverbjeista ovat yleiskielemme normaaliin sanastoon kuuluvia, *sini(s)* — *kuni(s)* tosin runokieliseksi leimattuja;¹ Jänneksen mainitsemat erikoiset *mini* ja *täni* näyttävät esiintyvän vain Lönnrotin sanakirjassa: *mini* 'i hvad förhållande' (*min verran, mihin määrin*); *mini* — *sini* = *minkä verran* — *sen verran* | *täni* 'så här mycket' (*tämän verran, tähän määrään*).

¹ Aiemmin *nämäkin* ovat olleet normaalin asiatyylin sanavaroja, niin kuin seuraava sitaatti Koranderin Yleisestä Maa-Tieteestä osoittaa: »riitaa hierottiin pari sataa vuotta siksi, kuni molemmat — tykkänään erosivat toisistaan» (Korand. Maa-T 1868 s. 46, VKS).

Kukaan mainitsemistani tutkijoista ei kuitenkaan näytä havainneen merkitykseltään terminatiivisia adverbjeja *kunni(k)*, *kuinni* ja *kuinne*, jotka esiintyvät vanhassa kirjasuomessa. Ganander on kirjoittanut ensiksi mainitusta muodosta erillisen sana-artikkelin (s. 499 c): *kunni* 'til dess, så snart, när, endast; usquedum, quunimodo'; *kuunik* 'idem'; *kunni hän tulee* = 'bara han kommer', *kunni kuolema tulee* = 'til dess döden kommer', *odota kunnima kerkiän* = 'wänta, tils jag hinner'. Artikkelissa *kuin* (s. 481 c) ovat seuraavat tiedot: *kuinni* 'til dess'; *kuinni syön, odota* = 'wänta til des jag spiset'; *kunni* 'idem' (saw.); *kunni joutuu* = 'så snart bara han hinner'. Tavan mukaan Renvall toistaa Gananderin tiedot; hän yhdistää molemmat variantit ja olettaa niiden olevan savolaisia *kin*-jälkiliitteen sisältäviä muotoja: *kunni* l. *kunnik* l. *kuinni* prtcl. Sav. pro *kuinkin* l. *kuin-ikään*, e. c. *kunni tulee* = 'modo venit', *kunnima (kunni-ma) kerkiän* = 'usque dum l. quoad l. quam primum mihi vacat; so bald, bis dass'. Vihdoin Lönnrot kertoo pääkohdat lyhyesti: *kunni* 'så snart, till dess'; *kunni ma kerkiän* = 'så snart jag hinner'. — Gananderin hieman oudolta vaikuttava *kuinni*-terminatiivi käy uskottavammaksi seuraavan *kuinne*-muodon takia: »Joca muistosa pysypi, / Cuinne jocu löytynepi, / Joca taitapi lukea / Nämä sanat selkiästi» (H. Lyra, Walitus-Runo 1762 s. 6, VKS).

6. *myötynni*^x. Tämä muoto on päässyt sanakirjaan vain kerran: Lönnrotin leksikon lisävihkossa on adverb *myötyni* 'för alltid' (*myötyniksi, myötiryksi*).² Arvi Jännes on sen myös rekisteröinyt, ei tosin terminatiivina, vaan »aspiratioonilla päättyvänä» translatiivisena adverbina: *myötyni* l. (Kem.) *myötyni* = *myötiryksi* 'kaikeksi ajaksi' (Suomen partikkelimuodot s. 54). Murteista on niin ikään vain muutama tieto Tornion väylän tuntumista: *mennä müötüni* 'mennä ainaiseksi' (Airila, ToM s. 217) | ATor antaa *myötyni* = antaa pois, lahjoittaa (A. Oukka 1962, SMS) | Muon *Sie tulit myötyni poies kaupunkista* (Onni Vuorio 1960, SMS) || Ruotsin Länsipohja *joko sitte jouvuit nänku müötünip poies vai vähäksi aijaksi* [haltiat järvestä] (Täräntö, Kompelusvaara, Inkeri Tuovinen 1934, SMS) | *ei ne mene müötüni* [outaporot kesälläkään tunturiin] (Pajala, Parkalompolo 1965). — Vartalon *t* on tässä muodossa yleistynyt vahva-asteiseksi samoin kuin esim. adverbissa *myöten*. *Myötyni*-terminatiivin kannalta on varsin kiintoisa lähinnä pohjalaismurteissa esiintyvä johdos *myötyni*, jolla on muutamissa tapauksissa selvä terminatiivinen merkitys (ks. Saukkonen, mts. 83—84, kartta 2186). Niinpä Inkeri Tuovinen ilmoittaa

² Lisävihkon toinen *myötyni*-artikkeli on saattanut syntyä siten, että toimittaja on lukenut *r:n n:ksi*. Siinä nimittäin väitetään, että *myötyni* s. = *myötyni* 'som man har hela tiden (om häst)'. Tällaisesta *n:llisestä* muodosta ei SMS:n kokoelmassa ole mitään tietoja; *myötynin* merkitys kyllä on savolaismurteissa yleisesti 'mukana oleva, saattaja, koko matkan mukana oleva' (Saukkonen, Nominikantaisen *myö*-sanueen merkitys- ja muoto-oppia s. 80, käsikirjoite 1956, SMS; kartta n:o 2186, SMS).

sanalipussaan, että *myötyri* on adverbien *myötyni* samanmerkityksinen rinnakkaismuoto (SMS). Luultavasti nämä johdokset ovat osittain langenneet yhteen.

7. *olonnix*. Ganander ja Renvall ovat tunteneet tämän adverbien *olenni-*asuisena. Gananderin sanakirjassa se esiintyy vain *olo*-artikkelin esimerkkifraasissa »*opin lahjoja olenni 'ymnigt, tilräckeligen'*», Renvallin sanakirjassa on sen sijaan erillinen hakusana: *olennin* l. *olenni* prtcl. Caj. 'satis, abundanter; hinreichend, überflüssig'; *on olenni rahaa*. Lönnrot toistaa tämän hieman muunnettuna: *olenni, olennin* (Renv.) = *ollenki, ollenkin*; *on olenni rahaa* = 'det finns nog l. i öfverflöd pengar'. — Renvallin viittaus Kajaanin murteistoon on osuva, sillä murretietoja tästä muodosta on vain Pohjois-Pohjanmaalta ja Kainuusta: HaaV (*Onkoon meillä piisalle asti talaveksi heinijä?*) — *On olonnii*. (J. V. Haanpää 1938, SMS) | *Viha Tänä vuonna oli olonni puolukoita* (M. Mustakangas, SMS) | *Lim Olipa sillä ukolla olonni rahaa, sei oo kyllä köyhä eikä kipiä*; *Oon ollu olonni* [= kauan aikaa] *siinä talosa* (P. Kytökorpi 1960, SMS) | *YKii* (*Onko niitä Heikalla koskaa ollu niitä työhaluja?*) — *Oon, on, ompa olonni, vaim minä oon ne koittanu hillitä* (Väinö Perälä 1960, SMS) | *Uta* (*lunta tait ollaj jo rekikeliksi?*) — *on olonni* [= hyvinkin]. *ompa olonnik kirek kum pitäsij joutu^aak külüvüllek kottin* (J. Kemilä 1907—1946, SMS) | *Kaj sukulainenhan se oli olonni* [= paljonkin] (L. Lounela 1939, SMS) | *Sot no se on ollu olonni* [esim. hyvää] (L. Lounela 1952, SMS), *Kyllä siinä talossa on olonnii ruokoa ja rahhoa* (K. Korhonen 1960, SMS) | *Kuhmo Se tie on huonoa olonni* (L. Kilponen 1960, SMS) | *Puo Kyllä se on olonni saeras* (M. Hyttinen 1937, SMS) | *SuoS On ollut olonni paremmat päivät* [= paljon paremmat päivät] (Helmi Manninen 1960, SMS). — Oletettavasti tämä muoto on levinnyt tervareittejä rannikolta Kainuuseen. Se on sopeutunut Kainuun murteeseen vaivattomasti samastumalla savolaistyypin **yik*-jälkiliitteen edustukseen (vrt. *onnix*, *hüvinnix*; ks. Kettunen, SM III B 64).

8. *pahinmannix*, *parahinnix* ja *paremmannix* ovat vanhassa kirjasuomessakin melko harvinaisia muotoja. Ljungo Tuomaanpojan lainsuomennoksista olen tavannut kaksi esimerkkiä: »Nyt taita hän karian pahinmanni lyödä quin hän tahtoi» (MI s. 88), »ettei he sitä taidha paremmanin tehdä» (KI s. 59). Martti Rapola on Kollaniuksen kielestä paikantanut kolmesti asun *parahinni* ja kerran asun *parahinne*; kaikkiaan Rapola arvelee Kollaniuksen lakitekstissä olevan parisenkymmentä terminatiivia (Koll. kiel. s. 96). — Jälkitavuuissa on nasaaligeminaattojen kvantiteetti Ljungon kotiseutujen murteissa horjuva, joten *nn:n* ja *n:n* vaihtelu on kyllä mahdollinen näinkin samanrakenteisissa sanoissa — mikäli Lagus on ne oikein kopioinut (vrt. Penttilä, Vir. 1926 s. 71—75).

9. *perunni*^x. Gananderin sanakirjassa on omituinen muoto *perun*, jonka merkitys on selvästi terminatiivinen: 'aldeles, penitus'; *Ej hän perun mene* = 'det må ej gå aldeles i fäfangan, förgäfwes alt'; item 'i boten, i grund; funditus'; *saatti sen perun kelwottomaxi* = 'gjorde den i botten oduglig'. Renvall näyttää toistavan Gananderia (*perun*, e. c. *perun kelvotoin*), mutta Lönnrotin sanakirjassa on hakusana *perunni* (dial.) = *perunki*. Lönnrot siis säännöllisesti tulkitsee nämä tapaukset siten, että niihin sisältyy *kin*-jälkiliitteen savolainen, heikkoasteinen variantti. Hakusanassa *perunki* l. *perunkin* on sitten merkityksen selitys: 'i grund, i botten, helt och hållet'. Oulun Wiikko-Sanomista olen tavannut yhden hyvän esimerkin: »— — sukkela ja tottunut pyssy-mies saattaapi silloin ampua 4, 5, ja usiampia kraaseleita ennenkuin he perunni karkouvat» (1829, n:o 26, s. 2). Muita tietoja tämän terminatiivin kirjallisesta käytöstä ei ole. — Murretiedot keskittyvät selvästi Oulun seudulle: *Hai se ol loppunu aivam perunni* (Virtaranta, LYSMÄH s. 168), *se katos perunnis sillon kevoäillä, perunnim meni, otti perunnin* (~ *perunnin kansa*; 1962—1964) | OulS *ei se jäh perunnip pois tua tiäntevol luanne* (1959) | Oulu s_{ön} *oululainen aivam perunni* (1964) | Lim *orhön se parannu' aivam perunni* (Anna Isoniemi 1924, SMS); *Oon perkannu risut aivan peruni 'juurineen', muttei seu heittäny sittekään vesoja työntämästä; Ootko tonkinu sen loovan aivan perunni* (Paavo Kytökorpi 1960, SMS) | Tyrn *Se on menny perunni* (pois) (Martta Kärkkäinen 1960, SMS) | Tem *Matin ja Jennin riiju on loppunut perunni; Lumi on hävinnyt mettistäkin perunni* (Kalle Honka 1960, SMS) | SiikJ *se tappo sem perunnin* (Jorma Rekusen mp. 1963) | Rev *Se meni perunni 'kokonaan'* (I. Tuohimaa 1908, SMS) || *otti peruni pois kaikki 'otti periä myöten'; se loppu peruni* (Airila, ToM s. 217). — Oulun seudun murteessa on *-n* varsinkin terminaalaisessa asemassa useimmiten hyvin redusoitunut tai nasaaliutunut, mutta sekä omassa hailuotolaisessa muistiinpanossani että Rekusen merkitsemässä esimerkissä on erityisesti tähdenntetty *-n:n* säilyneisyyttä tässä tapauksessa.

10. *pohjunni*^x (~ *pohjumi*^x) -terminatiivista en ole vanhasta kirjasuomesta enkä sanakirjoista tavannut yhtään esimerkkiä, mutta murteissa se on näistä jäänteisistä tapauksista selvästi yleisin. Sen levintäalue alkaa Oulun seudun murteen etelälaiteilta ja jatkuu Peräpohjolan murteisiin, enimmäkseen Tornionjokivarsille. Esimerkkejä: *Kärs Minä kuokin sen suopalstan kertakaikkiaan pohjumi* (H. Syrjälä 1960, SMS) | Piip »Halot on otettava pinosta pohjumi, jotta ne eivät peittyisi lumeen» (H. Eberhardt 1960, SMS) | Viha *Se on aivan pohjummi pilalla* (Ester Häikiö 1960, SMS) | KalJ *Suolat pittää sevottaa pohjunni 'pohjaa myö:en'* (A. Öljymäki 1960, SMS) | Pat *älä nü aivam pohjuni köki* (Virtaranta, LYSMÄH s. 168); *Kato se kori pohjonne niin kyllä löytyy mitä haet* (Hilja Vuola 1960, SMS) | Paav *ku on nelikertanel lättiä ei sät tietenkäm pohjumik kännellä, ne vaij jokk_om puitu* (H. Pukki 1934, SMS) | Rants *ett_et pältä*

ottanu' 'että otiko pohojumi, otikko pohojumi' 'että se om parempä (1970) | Tem pohojumi ~ pohojunni (Kalle ja Lauri Honka 1960, SMS) | Lim Minä niitin sen ryvikön aivan pohojuni, niin että maa on nyt aivan mustalla muralla (P. Kytökorpi 1959, SMS) ~ pohojunni 'pohjaa myöten, perin pohjin' (J. Tuomikoski 1960, SMS) | Tyrn Pittää asiija selevittää ihan perin pohojin ja pohojumi (J. Paa-vola 1960, SMS) | Muh pohojumi (V. Rantala 1960, SMS) ~ pohojunni (Ester Häikiö 1960, SMS) | Oulu Ei kai ne vaatteet puhtaana pysy ku joka rapakon pohojuni konttaa (Aili Utriainen 1960, SMS) ~ nistä sewuj juri pohojumip pääsi kärryllä üli [koskipaikasta] (1966) | OulS [niitettäessä heinä] meillä lähti sitte pohojumi, küllä se katkes pohojumi, särkenen, mäta müöten (1959) | Hai pohojunnis se on 'pohjaan saakka' (Virtaranta, LYSMÄH s. 168), lamppi om pohojunnij jäsä ~ pohojunnin ~ pohojumij jäsä (1962—1963) | HauP eihän sitä tartte' 'iham pohojumi' 'ottäs sitä lunta [maantiestä] (1958); sehäm palijasti itesä' 'iham pohojumi' (Mar-jatta Haipus 1968, SMS) | Ii pohojumi (Aino Kuninkaanniemi 1960, SMS) | Simo Pohojumin se jo kahalauttaa [syvässä lumessa] (Simo Ylikärppä 1960, SMS) | ATor eihän sitä sopinukhaav vikatetta pohjunip panna (1965) | Tervola Soon niim pohojumi ilikiä ihiminen (Orvokki Sokka 1960, SMS) | YTor pohjumi lappalainen 'aivan lappalaista lähtöä' (A. Aejmelaeus 1909, SMS) ~ Teilä on vissiin käynyp pohjuni korjut 'perinpohjainen siivous' (Teuvo Tuira 1959, SMS) | Kitt ku se [rakennus] oli hänestä värin, se hävitti pohjumik kaiken (Anna Isoniemi 1933, SMS) | nittäp pohjuni 'pohjaa myöten, pohjaan asti, tyystin' (Airila, ToM s. 217) || Länsipohja, Ylitornion Soukolojärvi mie en häntä ossäs seliithä oikhēm pohjuni (1965) | Pajalan Junosuvanto ol loppunu aivam pohjuni (Kettunen, AASF B 98,2 s. 9 < Pertti Virtaranta) | Jukkasjärven Vittanki se on pohjuni siivo (M. Airila 1931, SMS), kukapa hänen juri pohjumi tietä (Inkeri Tuovinen 1936, SMS). — Omituista tässä muodossa on m:n esiintyminen n:n paikalla terminatiivisuffiksissa; Oulun seudun murteen alueelta olevissa esimerkeissä näyttää molempien kvantiteetti vielä vapaasti vaihtelevan (vrt. Oulu süvän : süvämmen, höühen : höühemet; täünnä ~ täüinä, kinni^x ~ kīni, huomena ~ huomena). Peräpohjolan murteissa nasaaligeminaatta on säännöllisesti jälkitaivuissa lyhentynyt.

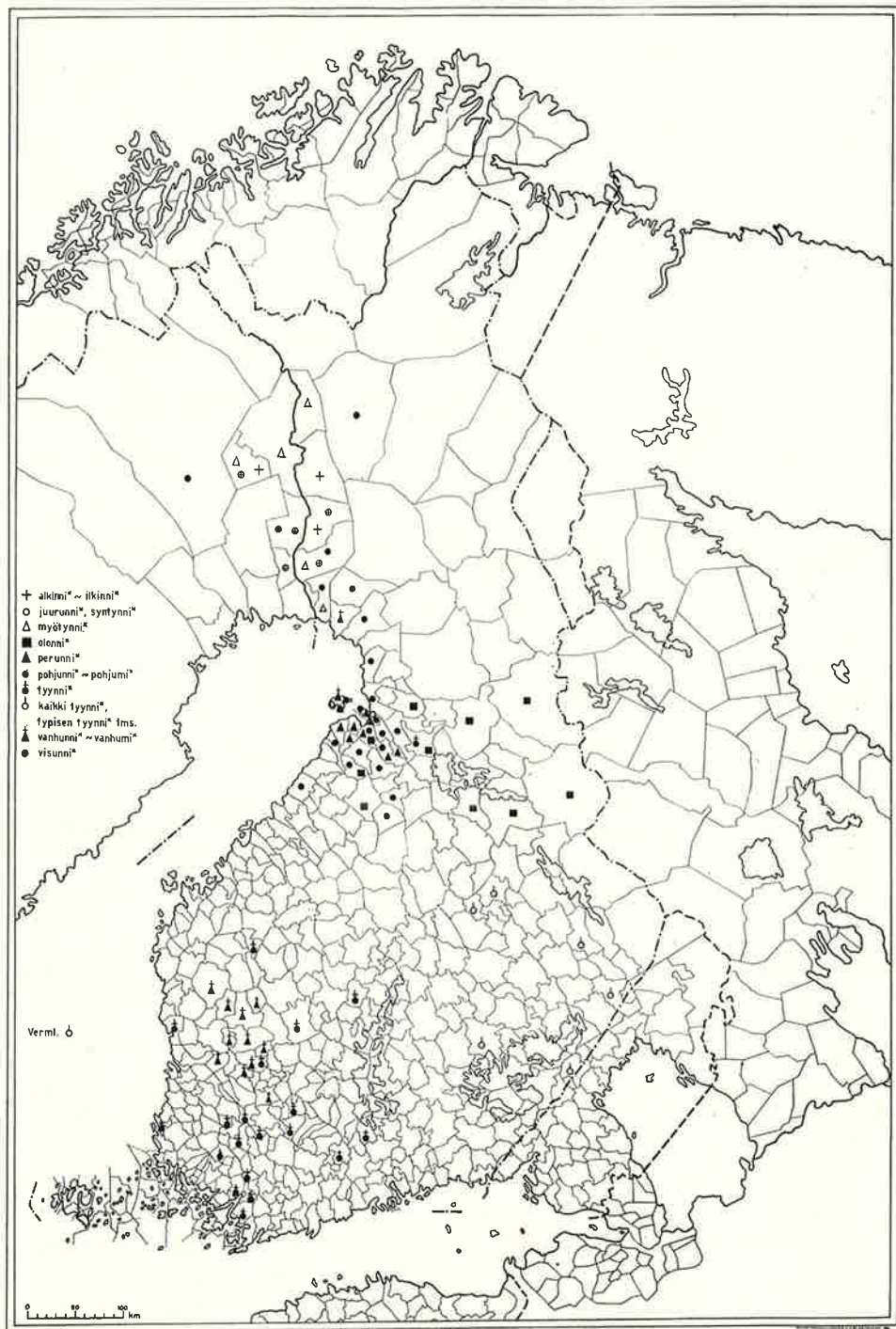
11. *saanni*^x. Itämerensuomalaisten kielten *sa*-terminatiivia on perusteellisesti käsitellyt Felix Oinas (SUST 123 s. 140—174). Suomen *saan(n)i*-adverbin esittelyyn (mts. 153) lisättäköön vielä vanhimmat sanakirjatiedot: Gan. *saanni* 'allenast at; tantummudo ut, tanto magis; än mera'; *Saanni saanen* = 'endast em jag får'; s. v. *polvi*: *polvesta saakka* l. *saanni* = 'alt ifrån knä, til knäs' | Renv. *saanni* 1. 'modo, dummodo, tantummodo; wen nur'; *saanni saisin* = 'modo adipiscerer'; 2. al. id. ac *saakka*, e. c. *polvesta saanni* 'usque ex genu', *kaulaan saanni*; 3. id. ac *saati*, e. c. *näkyy kirkkokin saanni torni* = 'vel templum apparet, eo magis turris; (so gar) — um so mehr', *ei kirkkokaan saanni torni* =

'— — eo minus; (nicht mal) — desto weniger'. — Murretietoja ei SMS:n kokoelmissa tästä muodosta ole.

12. *sikemmänni*^x 'myöhemmin, sinnempänä' esiintyy ainoastaan kerran Ljungo Tuomaanpojan lakitekstissä: »Jos se lapsi syndy 10 cwkauden sisälle ia ristitän, nin se ätta perimisen, Jos se syndy sikemmänni, nin ey se mahda perää» (MI s. 46).

13. *syntynni*^x 'syntyään, syntyisin': *se eij_jö*^x 'oikēn siintüni' 'oululainen (Oulu 1964).

14. *tyynni*^x-muodolle on Heikki Ojansuu esittänyt hyvin perustellen etymologian *tyvi* + *nnik* (~ *nnek*) > > *tyynni* (~ *tyynne* > *tyynnö*; Vir. 1908 s. 54). Tämä terminatiivi on varsin yleinen vanhassa kirjasuomessa ja osassa länsimurteita. Se on päässyt kaikkiin sanakirjoihin Jusleniuksesta alkaen: *tyynni* 'plane, in universum; aldeles'; välilehdelle on lisätty esimerkkifraasi *hullu virtens tyynni lauloi* = 'en tok säger allt hvad han vet' sekä ladonnan reunaan *kaicki tyyni* 'altsammans' | Gan. edellisten tietojen lisäksi *retki* [!] *tyynni* = 'just aldeles'; *typi tyynni* = 'aldeles noga, alt'; *älä tyly tyynni tutki* = 'du stränge betrakta ej, gran(s)ka ej alt noga, strängt; rigorose'; *pyhi, lakase tyynni jauhot laarista* = 'sopa noga, grant miölet ifrån låran' | Renv. esim. *juo tyynni* = 'ita bibe ut nihil restet' | Lönnr. esim. *tyynni hyvä hevonen* = 'genomgod, i botten god häst'; sana-artikkelin lopussa Lönnrot esittää arvionsa muodon alkuperästä: »Ordet torde hafva tillkommit gnm förkortning af *tyvenki, tyvenni*' (af *tyvi*) 'rubb och stubb, till roten'. Hän pitää siis aivan johdonmukaisesti terminatiivisuffiksia heikkoasteisen **γik*-jälkiliitteen edustumana. — Vanhan kirjasuomen sanakirjan kokoelmissa on kymmenittäin poimintoja *tyynni*-terminatiivin esiintymistä; näistä muutama esimerkki: »Sille etteij caicki taita nijn tyyni ja wissiste Calendariumista tiettä» (Agr. I s. 34 VKS) | »mutta caicki tyynni hyvyye» (M. Westh s. 143, VKS) | »ruumin ia sielun ia caicki tyyni» (Finno Kat. 1615, VKS) | »ia toinen tyynni pois cuole» (Ljungo Kl s. 36) | »Ja vaicka näitä caickia ratki tyyni sana sanasta ei saata suomexi käättä» (Hemm. PC s. 94, VKS) | »Coco Wanhan Testamentin jwri tyyni olit lukenet» (Sorol. P II, VKS) | »ei sinun pidä tyynni peldoas leickaman» (R 1642, III Mös. 19:9, VKS), »caicki tyynni polttouhriksi» (R 1642, Esr. 8:35) | »toisista paikoista taas syöwän ruchot mieluisesti ja juuri tyynni» (STS 1776, VKS) | »kaikki tyyni on sinun» (Franken Postilla II 1781, VKS) | »Jollei sitä hywin tyyni lypsetä» (Alman. 1803 B2h, VKS). — Vanhassa kirjasuomessa *tyynni*-muotoa käytetään siis sekä yksinään, merkityksessä 'tyystin, tarkkaan, täysin, juurta jaksain, perin pohjin, seikkaperäisesti', että vahvistuspartikkelina konneksiossa *kaikki tyynni*. Murretietoja

molemmista käyttötavoista on SMS:n kokoelmissa lounaismurteista, hämääläismurteista ja niiden ympäristöstä sekä Etelä-Pohjanmaalta (ks. karttaa): PyhR *se vei nïn tïn etè mittä jänü* (Saini Laurikkala 1927, SMS) | Pern *ota oikken tïnö ülös kaik rosku* (V. Myrsky 1927, SMS) | Pöy *se anno nïn tïni kaikki taváras tüttärelles* (T. Lehtisalo 1925, SMS) | MerK *että ku s_öv varas ja se_øj kaikki tïni* (1960) | Hum *ne vettä nïn tïnni poikki toh heinän* (Matti Peltomäki 1962, SMS) | Loi *se on nïn tïni notkia toi rümis* (Ilma Hakulinen 1937, SMS) | Vam *kaikki tïnnip poltettir rümenet ja kaikki* (Eino Lepistö 1941, SMS) | HKyr *otat tïnniv vån, tïnnij jumalaki henken ottä* (I. Kohtamäki 1934, SMS) | KosP [Ns. hohkasuota on monenlaista,] *on tïniv [-än-?] vetelätä ja ov vähän kovempata* (Terho Itkonen 1955, SMS) | Nmo *ne [pyyt] söivät sitten ne orhat nïn tïnik ku ne saivat* (A. Ojajärvi 1939, SMS). Muilla alueilla suomen murteissa tätä terminatiivia käytetään vain kiinteissä konneksioissa *kaikki tyynni, typisen tyynni* tai *tyynnit tyhjää*: Juv *se ol kånö Saksat ja kaek tïn* (A. Inkilä 1937, SMS) | Tohm *Sitäkö työ sielä tiettä tyinit tyhjee olemassa* (V. Koivisto 1908, SMS) | Ver *se küsel Helmiltäi kaikki tïni* (Maija Juvas 1932, SMS), *kaikki tüpisen tïn om männü tülën* (Astrid Reponen 1931, SMS).

15. *täydenni*^x 'täysin, täydellisesti, kokonaan' esiintyy muutamaan kertaan Herra Martin ja Abraham Kollaniuksen lainsuomennoksissa, esim. Koll. »Taita irtain mies liuscauxen hacata eli täydhenni hawoitta» (Suomen kielen muistomerkkejä III,1 s. 205; muista esiintymistä ks. Rapola, Koll. kiel. s. 96).

16. *täänni*^x 'täten, näin' (< **täyännik*) on erikoinen muodoste, jonka Rapola on kerran tavannut Kollaniuksen lakitekstissä; se on lisätty käsikirjoitukseen Rapolan mukaan mahdollisesti sivukäsialalla (Koll. kiel. s. 26): »— — nijn tietkään, se cudhen miehen cansa täänni tohdista, että hän — —», ruots. »Thå hafwi han witzord wita medh sex Mannom, at han — —».

17. *vanhunn*^x on kirjasuomelle täysin tuntematon; sitä käytetään nykyisin vain pienehköillä alueilla murteissamme. Tämän terminatiivimuodon tärkein yhtenäinen esiintymisalue on Ylä-Satakunnan ja Etelä-Pohjanmaan raja- mailla, mistä Virtaranta on murremonografiassaan julkaissut joukon edustavia esimerkkejä (LYSMÄH s. 168, 707). Virtaranta on tavannut muodon useimmiten *vanhunnin*-asuisena, mutta hän mainitsee myös variantit *vanhuninsa*, *vanhūnin* ja *vanhennin*. Vastauksina Sanastajassa v. 1959 julkaisemaani kyselyyn on samalta alueelta tullut vielä mm. seuraavat tiedot: Mou *Se Holman moisio on ollu vanhumin meijän maata* (Elsa Kallio 1960, SMS) | HKyr *Mattilan talo on ollu oikeev vanhunniv varakas talo* (M. Myllyharju 1959, SMS) | Ika *Vanhungin [!] oli ihmiset aivan toisenmoisia ku ny* (K. Uusitalo 1960, SMS), *Tota*

meilän pellowjalakoo tonne metteen meni vanhunnin talavitie (Kalle Heino 1960, SMS) | *Karv Kyllä tääki or ruoska vanhunni olluh hevostmiehillä* (E. Saari 1959, SMS). Etelä-Pohjanmaan puolelta on Kauhajoelta yksi muistiinpano: *täs on ennev vanhunni ollus Silt,oja, niit om Pihilajaniemi* (Salme Nieminen 1959, s. v. Pihlajaniemi, NA). Tämän yhtenäisen alueen ulkopuolelta on tietoja vain Hailuodosta, missä olen kaksi kertaa kuullut asun *vanahonnin* (1963), sekä Kemän murteistosta Cannelinin esittämä variantti *vanhani* 'ennen aikaan' (KeM s. 77). Äännevariantteja on siis verraten runsaasti näin pienillä esiintymisalueilla.

18. *visunni^x* on tuttu ainoastaan kahta puolta Tornionjoen: YTor *visuni ottaa* = 'tarkasti, kerta kaikkiaan ottaa' (Hellin Hirstiö 1962, SMS) | Pello *Selsipruuvarin panit kläpit visuni rikki* = 'pienet lapset panivat lämpömittarin tyystin rikki' (Erkki Tiesmaa 1960, SMS) || Länsipohja, Hietaniemen Armasjärvi *säthin oikev visunni^x kaikki jüät poijes oljista* (1965) | YTor »Jää loppui visuni järvestä 29/5 — —» (I. Ylisenpään päiväkirjasta, R. E. Nirvi 1946, SMS) | Täräntö »Se on yksi kavalampi konsti ja visuni on mennyt minulta pois» (Erkki Tiesmaa, Jouko III s. 256), »Lehmät söit kaikki niin visuni ettei heinan piippoa näkyny tunkiossa» (Johan Lanton käsikirj., Heikki Paunonen 1971). Myös Airilalle on *visuni* tuttu, mutta hän ei tarkemmin paikanna sen esiintymä (ToM s. 217).

Ruotsin Länsipohjan Juoksengissa on *Vyönijärvi*, josta pieni *Vyönijoki* laskee Tornionjokeen. Vähän alempana, Ylitornion Kainuunkylässä, on Tornionjoessa *Vyönisaari* (*Wönisaari* 1681). Näihin arvoituksellisiin paikannimiin saattaisi sisältyä terminatiivisuffiksi; vanhassa Tornion murteessa on *vyö* 'yö', joten nimeämisperusteena voisi olla yöpyminen. *Vyönisaarella* on vanhastaan ollut tuottoisa kalapaikka (saaren yläpään vanha nimi on *Apajaranda* 1741, MHA L 25 3/4), jossa on ilmeisesti nuotattu *vyökunsissa*, kalastettu kulteella ja patoverkoilla **vyöni* 'läpi yön, yötä myöten'.

Sekä äännteellisesti että merkitykseltään edellä esiteltyjä terminatiivimuotoja muistuttavat vielä parhaastaan Kainuussa tavattavat vannomukset *silimäänni^x* ja *silihoonni^x*, esim. SuoS *silimäännis se or kokoh hiiwie töitä* [noituu mies kun hänen ansastaan on lintu viety] (Alpo Räisänen 1959, SMS) | Kuusa *se on silimäännit tosi ~ silihönnit tosi* (J. Kortessalmi 1960, SMS). *Silimäänni^x* 'silmän kautta, silmään asti, silmäänkin' vannominen on SMS:n kokoelmissa olevien tietojen mukaan näistä primaari, mutta kun se ruvettiin tiedostamaan voimasanaksi, siitä ilmeisesti kehittyi tabu, jonka eufemismiksi sitten muodostui äännteellisesti alkuperäistä muotoa mukaileva, mutta mitään merkitsemätön ja näin vähemmän affektinen *silihoonni^x*. — Vaikka nämä

muodot merkitykseltäänkin hyvin voisivat olla terminatiiveja, osoittaa *nni*^x-aineksen edellä oleva pitkä vokaali ne illatiiveiksi, joihin on lisätty **γik*-jälkiliite, siis *silimänni*^x < **silmähänγik*; vrt. Rov [eksynyt mies vannoo toverilleen:] *jo silmhänki met olemu kântünhekki ümpäri* (O. Artimo 1939, SMS).

Esittelemäni materiaali osoittaa, että tavallisin terminatiivisuffiksin lähtömuoto on suomen kannalta ollut **nnik*, joskus **nnek*, samoin kuin virossa. Suffiksi periytyy ilmeisesti jo myöhäiskantasuomesta, mutta sille ei ole osoitettu tarkkoja vastineita etäsukukielistä. On oletettu, että ims. kielten latiivi- ja terminatiivisuffiksien *nnV*-aines olisi yhdistettävissä suomalais-ugrilaisissa kielissä esiintyvään paikallissijapäätteeseen **ntV*, johon niin ikään liittynevät samojedin **ntV*-aineksiset latiivin päätteet (ks. Ago Künnap, System und Ursprung der kamassischen Flexionssuffixe, kohdat 154 ja 165 lähdeviitteineen), mutta itämerensuomessa ei *t*:stä ole odotettavia jälkiä vepsässä, liivissä eikä virossa. Paul Alvren mukaan suffiksin *nn*-aines on kehittynyt myöhäiskantasuomen pronominiin **kuka*, **sikä* ~ **sekä*, **täkä* konsonanttivartaloi- sista lokatiiveista: **kukna* > **kunna*, **siknä* ~ **seknä* > **sinnä* ~ **sennä*, **täknä* > **tännä* > **tänne* (Keel ja Kirjandus 1974 s. 354). Oma materiaalini ei tuo asiaan lisävalaisua. Omituinen *n:n* ja *m:n* variointi kahdessa esimerkkita- paauksessa (*pohjun(n)i*^x ~ *pohjum(m)i*^x ja *vanhun(n)i*^x ~ *vanhumin* saattaa selittyä superlatiivien ja *-n* : *-me-* vartaloisten sanojen aiheuttamaksi sekaan- nukseksi tällaisissa relikteisissä muodoissa (*vanhin* : *vanhinna* : *vanhim(m)at*, *ylin(n)ä* : *ylim(m)äinen*, *syvän* : *syvä(m)m(en)*, *kulukijan* : *kulukijamet* jne.). Suf- fiksin vokaalina on yleensä *i*; selvästi *e*:hen palautuva on vain lounaismur- teisen *tyynö*-muodon *ö*. Varsin kiintoisa on vielä suffiksin loppukonsonantin edustus murteissamme. Tavallisimmin se on siis latiivin *k*, parissa tapauk- sessa (*kunis*, *sinis*) taas latiivinen *s*. Yllättävän monessa tapauksessa on *n*-loppuinen muoto ainakin rinnakkaisena: *jonnin(joutava)*, *juurunnin*, (Renv.) *olennin*, *perunnin*, *pohjum(in)* ~ *pohjunnin*, *vanhennin* ~ *vanahonnin* ~ *vanhum(in)* ~ *vanhunnin* ~ *vanhuunin* ja *visunnin*. Ilmeisesti loppukonsonanttina on näissä muodoissa kolmas latiivin merkki *n*; mahdollisesti se on sekun- daaristi muista samantyyppisistä — tosin vähälukuisista — ilmauksista tarttunut, niin kuin Virtaranta arvelee (esim. *külä niv vanahüren sanottin*, LYSMÄH s. 168). Muiden ims. kielten *n*-loppuisista terminatiiveista ei ole tietoja; tosin viron *-n* on jo varhain tällaisista tapauksista jäljettämiin kadon- nut, ensiksi etelämurteista, joissa *-k:n* jatkaja on paikoin säilynyt (Kask, Eesti keele ajalooline grammatika s. 110—111).

Murremaantieteellisesti terminatiivit keskittyvät länsimurteihin ja nykyisin erityisesti niiden periferioihin. Vanhan kirjasuomen muodot samoin osoitta- vat, että niitä aiemmin on länsimurteissamme viljelty huomattavasti nykyistä enemmän. Pienenä mutta ehkä merkittävänä yksityiskohtana täh-

dennän vielä Tornion murteiston terminatiivien runsautta: »Kaukaisilla pohjan mailla sukeltaa jälleen esille 'den rena vest-finska dialekten'» Renvallin ja Airilan sanoja käyttäkseni.

L Ä H T E I T Ä

- AIRILA, MARTTI ToM = Äännehistoriallinen tutkimus Tornion murteesta. Helsinki 1912.
- ALHONIEMI, ALHO Suomen kielen terminatiiveista. — Rakenteita. Juhlakirja Osmo Ikolan 60-vuotispäiväksi 6. 2. 1978. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 6. Turku 1978.
- ALVRE, PAUL Terminatiivseist konstruksioonidest terminatiivini. Terminatiivne illatiiv (s. 345) ja Analüütillisi terminatiivikonstruksioone (s. 535). — Keel ja Kirjandus 1971. Tallinn.
- Terminatiivseist konstruksioonidest terminatiivini. Analüütilline *saadik*-konstruksioon (s. 467 ja 549). — Keel ja Kirjandus 1972. Tallinn.
- Vana kirjakeele terminatiivseist *amma-*, *ammo*-konstruksioonidest. — Emakeele Seltsi Aastaraamat 19. Tallinn 1973.
- Eesti terminatiivse *emmis*-konstruksiooni päritolust. — SUST 150. Helsinki 1973.
- Terminatiivseist konstruksioonidest terminatiivini. Teel terminatiivile I (s. 7), Teel terminatiivile II (s. 219) ja Terminatiivi tulek (s. 347). — Keel ja Kirjandus 1974. Tallinn.
- JÄNNES, ARVI Suomen partikkelimuodot. Helsinki 1890.
- KASK, ARNOL Eesti keele ajalooline grammatika. I. Häälikulugu. Tartu 1967.
- KETTUNEN, LAURI Die Herkunft des Terminativs, Genitivs, Instruktivs und Komitativs. — Annales Academiae Scientiarum Fennicae. Sarja B, 98,2. Helsinki 1956.
- KÜNNAP, AGO System und Ursprung der kamassischen Flexionssuffixe. I. Numeruszeichen und Nominalflexion. — SUST 147. Forssa 1971.
- Ljungo Tuomaanpoika K1 = Sveriges rikes Stadslag. Öfversättning på finska språket af Ljungo Thomae. Utgifven af Wilhelm Gabriel Lagus. Helsingfors 1852.
- Ljungo Tuomaanpoika M1 = Sveriges Rikes Landslag, stadfäst ad af Konung Christopher år 1422. Öfversättning på finska språket af Ljungo Thomae. Utgifven af Wilhelm Gabriel Lagus. Helsingfors 1852.
- MÄGISTE, JULIUS Terminatiivipäätteiden ja -rakenteiden alalta. — Verba docent. Juhlakirja Lauri Hakulisen 60-vuotispäiväksi 6. 10. 1959. SKST 263. Helsinki 1959.
- OINAS, FELIX The development of some postpositional cases in Balto-Finnic languages. — SUST 123. Helsinki 1961.
- OJANSUU, HEIKKI Itämerensuomalaisten kielten pronominioppia. Turun suomalaisen yliopiston julkaisuja. Sarja B, osa I, n:o 3. Turku 1922.
- RAPOLA, MARTTI Hartikka Speitzin Vuorityö-asetusten suomennos. — Virittäjä 1935.
- SKH I = Suomen kirjakielen historia pääpiirteittäin. I. Helsinki 1933.
- Koll. kiel. = Äännehistoriallinen tutkimus Abraham Kollaniuksen lain-suomennosten kielestä. Helsinki 1925.
- VIRTARANTA, PERTTI LYSMÄH = Länsiyläsataktalaisten murteiden äännehistoria I—II. Helsinki 1946, 1957.
- KKTK = Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, Helsinki.
- NA = Nimitoimiston kokoelmat. KKTK.
- SMS = Suomen murteiden sanakirjan kokoelmat. KKTK.
- VKS = Vanhan kirjasuomen sanakirjan kokoelmat. KKTK.

Die auf *-*nnik* endenden Terminative im Finnischen

Matti Pääkkönen

Ausser einigen pronominalstämmigen Terminativen in der finnischen Gemeinsprache gibt es in der alten finnischen Schriftsprache eine Reihe relikartiger Terminative, die mit dem Suffix **nnik* gebildet sind. Auf der Grundlage ihrer Lautvarianten lassen sich die folgenden Ausgangsformen und Bedeutungen normalisieren:

1. dial. *alkinni^x* od. *ilkinni^x* (alasti) 'völlig, splitter(nackt)';
2. afiS (= alte finn. Schriftsprache) *jonni^x* 'so lange wie, bis, wann; irgendwohin'; vgl. *joninjoutava* 'ganz unnötig, völlig egal';
3. afiS und dial. *juuruni^x* 'völlig, bis auf die Wurzel';
4. afiS *kaikenni^x* 'gänzlich, ganz, völlig';
5. afiS *kunni^x* 'bis, sobald wie';
6. dial. *myötynni^x* 'gänzlich, ganz, für immer';
7. afiS und dial. *olonni^x* 'genug, ausreichend, genügend';
8. afiS *pahimanni^x* 'schlimmer', *parahinni^x* 'am besten', *paremmanni^x* 'besser';
9. dial. *perunni^x* 'ganz, gänzlich, gründlich';
10. dial. *pohjuni^x* (auch *pohjum(m)i^x*) bis auf den Grund, gründlich, ausführlich';
11. afiS *saanni^x* 'bis; noch weniger';
12. afiS *sikemmänni^x* 'später, weiter dort';
13. dial. *syntynni^x* 'ursprünglich, geboren';

14. afiS und dial. *tyynni^x* 'genau, völlig';
15. afiS *täydenni^x* 'völlig, vollständig, gänzlich';
16. afiS *tänni^x* 'auf diese Weise, somit, so';
17. dial. *vanhuni^x* (auch *vanhumin*) 'von jeher, seit alten Zeiten';
18. dial. *visunni^x* 'genau, gänzlich, präzise'.

Die Lautvarianten dieser Formen zeigen, dass die üblichste Ausgangsform des Terminativsuffixes vom Standpunkt des Finnischen **nnik* lautete, manchmal **nnek*. An der Stelle des -*k* begegnete auch als Lativzeichen ein *s* (*kunis, sinis*) oder noch häufiger ein *n* (*jonni(joutava), juurunin* (Renv.) *olenin, perunin, pohjunnin, vanhunnin, visunnin*). Die heutigen Terminative in den finnischen Dialekten konzentrieren sich auf die westlichen Mundarten und vor allem auf deren nördliche Peripherien. Wie die Karte zeigt, begegnen sie am zahlreichsten im Dialekt der Umgebung von Oulu und im Dialekt von Tornio. In den westlichen Mundarten des Finnischen hat man früher offenbar viel mehr Terminative verwendet als heute.

Osoite:
Anschrift:

Suomen ja saamen kielen laitos
Oulun yliopisto
Kasarmintie 8, PL 191
SF-90101 Oulu 10